Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Tractatus theologicus - Cod. Ettenheim-Münster 222

[s.l.], 1714-1715

Sectio III.

urn:nbn:de:bsz:31-120314

Visual Library

Sect III.

De conscientia dubia.

An et quomodo sit cum illa operandum?

414. Dictu' e' n. 393. ~~c~~ ̷ conscientiam dubia' esse, quae du' neutri parti
adhaeret fluctuat inter utramque suspenso d'tonatu
iudicio q[uo]d[na]m agendu' sit aut omittendu'; et cu'
autem fluctuatio huiusmodi esse possit aut de iure aut de
facto, circa speculandi in genere, aut circa agendi;
in individuo, idque sive positive sive negative,
hinc conscientia dubia dividitur in dubia' iuris et dubia
facti, in speculative et practice dubia', in dubiam
positive et negative, quae subdivisiones satis necessariae
sunt: Est igitur conscientia dubia iuris ea, quae dubitat
de iure an v.g. lex lata sit à qua pendet aliqua
liciditas v.g. an nobis liceat in die festo iter fa-
cere, an testamentum minus solenne sit ratum et firmum;
dubia' facti verò e', quae sciens quidem legem ac la-
tam ius adesse, dubitat tamen an aliquid contra ius esse
quem talem factu' sit v.g. scio ~~ferul alligare~~ ali-
quem occidere esse peccatum, dubito vero tamen nu' aliquem
occidere; conscientia speculative dubia e' illa, quae tantum in

genere dubitat, v.g. an leges pœnales obligent etiam
in conscientia non attendendo ad certum statum aut factum
cum suis circumstantiis; practicè dubia est, quæ sicut
quidem quid in genere dicendum sit, scit v.g. quod vota
advertenter facta obligent etiam in conscientia, nescit
tamen propter aliquam circumstantiam, v.g. quia fuit in periculo
naufragij dum hoc votum fecit, aut quia sine huius
minus bonum, et nescit igitur utrum etiam hoc votum
ipsum obliget et ita in ipso opere et practicè
dubitat. Conscientia denique positivè dicitur, quando
fluctuat inter extrema alternanda talia, pro quibus
utrimque stant rationes ita æqualiter probabiles, ut quid
agendum sit quis nesciat: negativè dubia verò est
quando fluctuat inter extrema talia, pro quibus nul-
libi stat ratio positivè probabilis, veluti si du-
bitas an astra sint paria. Et etiam conscientiæ
ac dubia vincibiliter tantum aut invincibiliter, ut patet
ex iis quæ de conscientia in genere diximus: hæc de conscientia
dubia. Solum esse, iam quando practicè sit gerendum. Est
Assertio 1. Etsi licitum sit operari cum conscientia dubia 4.15.
speculativè, et practicè certa, minimè tamen à peccato ex-
cusandus est, qui cum conscientia practicè dubia operatur,
et quaeris.
Fundamentum 1æ partis est quod conscientia practica sit regula
proxima agendorum, non autem speculativa ut pariter omnes

tenent Ores, et ras suadet: nam illa conscientia est proxima regula morum, quae est actualis et practica applicans sive ad opus, atque actualis et practica applicans ad opus non est conscientia speculativa, quae in sola generica obiecti veritate contemplanda consistit, sed est conscientia practica, quae etiam in sola obiecti, sed etiam circumstantiarum concurrentium animadversione quid hic et nunc pro talibus et talibus circumstantiis agendum sit declarat: si ergo practice certa conscientia conformes, etsi speculative dubiae non cedat, tunc actio erit honesta et licita, quam illa actio est licita et honesta quae conformatur regulis morum atque actio procedens ex conscientia practice certa conformas huiusmodi et facile patet: quod. At forte aliquis unum conscientia speculative dubia practicum formari posse iudicium: verum id in exemplo clare ostendi: posito igitur casu quod parochus quisdam urgente necessitate deberet baptizare materiam certam non haberet, adeat tunc iuxculum aut alia materia dubia, parochus in hoc casu speculative dubitans de valore materiae sacramenti recte practicum sibi formabit iudicium: esto haec materia sit dubia urgente tamen necessitate hic et nunc mihi licet applicare quam longe melius est in necessitate adhibere

maa dubia qm ea n adhibita possunt posi-
tive periclitari de sua salute: talis parochus
e speculative dubius, et tn ht practicum iudicium
q hic et nunc sibi faciendum, et ideo benefacit
nec peccat administrando maa dubia. Ut
tn qui speculative dubitat sit practice certus, adeoq
bene agat, requiritur, ut heat motivum firmum et
raabile variandi tale iudicium et pro liciditate
actus iudicandi, secus est potius temeraria honestis
elusio, et magis contra conscientiae dictamen stu-
diose ac subdole extortum effugium ad excu-
sandus excusatores in peccatis, qm ut verum et prac-
tice certum iudicium formare, quaenam requi-
rantur et sufficiant ad formandum practicum iudi-
cium sectio sequens docebit.

Fundamentum 2ae partis est 1o illud Rom: 14. quod 416.
non ex fide peccatum est. ubi, ut recte advertit Amicus
hic disp: 15. sect: 3. n. 37. fol: mihi 175. notanter
dixit Aplus omne quod non est ex fide non autem: omne quod est
contra fidem peccatum est, ut includeret non solum opus fac-
tum contra conscientiam, sed etiam opus non procedens ex certo
testimonio et fide conscientiae. 2o Quia qui operatur
ex conscientia practice dubia exponit se voluntarie
peccandi periculo, quod nunquam licitum erit. 3o Nulla
actio, quae contraria aut non procedit ex conscientia

practicè certa l. in se et revera l. in intentioe et ex invincibli errore tali, ut ea licita, atqui ois actio quae procedit ex conscia practicè dubia, aut contrariae, aut non procedit ex conscia practicè certa ut patet: ergo ps: seqla nulla actio quae est contraria aut non procedit ex conscia practicè certa est conformis proximae agendi regulae, atqui ois actio quae non est taliter conformis est illicita et inhonesta: ergo ps. M. patet, conscia enim practicè certa est proxima agendi regula. conscia enim iuxta S. Patres est unicus cum alio scientia seu est applicatio scientiae ad opus. m. vero manifestè sequitur ex iis quae supra diximus de actibus humanis indifferentia, non enim dantur actus in individuo indifferentes, ergo ois actus qui non est conformis et licitus, est difformis et illicitus, et in hoc concordat, quod Christus per Evang: nobis inculcat, qui non colligit dispergit qui non est mecum contra me est. Ex hac quaestione tenetur à Patribus, aliud adhuc dubitari solet, num in dubio semper tutior pars sit eligenda? de quo sit:

417. Assertio 2. à conscia existente dubia de utraque parte contradictionis semper tutior pars eligenda, tutior autem pars ea censenda est, in qua aut

nullu' ptē aut oibq perfatis minq petul apprendij: ita generitr autores, praecipue' dueti autorite iuris Canon: qd in C. ad audientia de homicidio, et C. signifasti, eodm tit: qsi pro regla iuris infallibili assumit, qd in dubiis tutior pars sit eligenda: ait am Pntifex in C. ad audientia citato, ubi de qodam presbytero utru homicida eet dubitaba, illum presbyterū n' dre in s: ordinibq ministrare cum in dubiis semita' deamq eligere tutiore'; et in C. signifasti itero de eigmi presbytero dicij cum dre a sacerdotali officio abstinere, et rao addij in hoc vba: qu in hoc casu cessare sit tutiq qm temere celebrare pro eo qd in altero nullu' in' religo vero magnu' periclu' timeaj. sn' autorite tntm, veru' etm rao

Ē² Assev: qisqis operaj vltrie cu' vltrio peccandi periculo peccat, atqi qisqis operaj cu' gscia dubia et tutiorem partem n'elegerit operaj vltrie cu' vltrio pendi periclo: qoru M. patet tu' ex illo Ecli 3. qi amat periculu' peribit in illo, ubi oes inrpretes docent qd ille qi se exponit periculo pendi, hoc ipso peccat, adeoq in periculo pereat, tu' etm qia ille, qi agit cu' huigmi 418.

incertitudine et periculo peccandi parvi curat offensam DEI et ipsi perinde sitne in actu suo offendas DEus sive non, hoc autem manifeste est contra charitatem, quae consistit diligere DEUM, adeoque etiam peccatum mortale committit quisquis operatur cum conscientia dubia, et tutiorem partem non elegerit, operatur ultra talem actum, qui quoniam posse esse peccaminosum aut continere maiorem malitiam quam alter qui sit licitus est eligibilis, atque quisquis ita operatur ingerit se in manifestum peccandi periculum aut saltem magis peccandi quo hoc etiam suadet ex eo quod supra de conscientia perplexa diximus, quod sicut perplexus tenetur eligere minus malum.

419. Infert ex hoc asserto Amicus loc: cit: n. 42. eligendum potius esse peccatum veniale certum, quam mortale dubium, 1° quia operari cum dubio mortalis, est peccatum mortale, operari vero cum certitudine venialis est tantum veniale. 2° quia qui eligit veniale prae dubio mortale, minori se exponit periculo. 3° quia eligibilior est contra amicum offensa levissima certa quam gravis dubia, quod est ego probabilius puto eo casu quo alterutrum necessario faciendum cat: hoc tamen dum dicimus de dubio invincibili dicimus, non de vincibili, de hoc enim dubio sive iuris, sive facti dicendum est sicut supra

dictū e de gſcia vincebli, atq, ex hoc ſeqr q̄d
ille, qi in dubio invincebli ita eligit partem
tutiorem v.g. pctm veniale certum pra mor-
tali dubio n̄ peccat niſi maaltr qia in tali
dubio ſe hl ſicut de pplexite ſupra dictū e, un-
de dt fimare iudiciu practicū illud mineus
malū ſibi hic et nunc imputandū n̄ ee
ob errore invincibile. Jam Ad: 1.

Solvuntr Obta.

Ogtra Aſs: 1. 1° pt qis licite operari cu gſcia 420.
ſpclivè dubia, go etm cu practicè dubia, u-
traq; em gſcia e, et gſciam ſeqi tenem. 2°.
ad hoc ut actq aliqis ſit malq et pccum ingsq
dt intelq gnoſcere obtū ut malū, ſi qi practicè
dubitat talitr n̄ gnoſcit, go etm tali actq n̄
e malq.
R: ad 1. n.c. eſto em utraq gſcia dubia, ſit gſcia
n̄ tn oem gſcia tenem ſeqi, neq; em oīs e
proxma agendum regla, ſi ſolumdo gſcia practicè
certa. diſparitas go e, qd cu ſpcltvè dubia
licite operemq n̄ item cu practicè dubia, qia
cu ſpcltvè dubiâ adhuc pt ſtare iudicium pra-

dentiæ practicè certæ et rectæ, non autem cum conscientia practicè dubia, sicut jam supra in exemplo de parocho in necessitate baptizante ostensum est.
Ad 2um. d: M: ad hoc ut actus sit intelligens cognoscere obiectum ut actu l. potentia malum l. debet l. certò l. saltem dubiè cognoscere obiectum malum c. M. debet certò solum cognoscere obiectum, et ut actu malum n. M. et propterea d: m. n. c. non ideo dictum est aliquem peccare sequendo conscientiam practicè dubiam, quia actu obiectum apprehendit malum, sed quia apprehendendo obiectum potentia malum ultroneè sese ingerit in periculum peccandi quod peccatum est: palam enim est, quod aliquis ultroneè se possit ingerere in periculum peccandi etiamsi obiectum non cognoscat ut certò malum, dummodo illud cognoscat ut potentia malum et ita illud operetur, quod fit, dum quis cum conscientia practicè dubia operatur.
421. Obj: 2o. contra assertionem 2. duplex axioma satis solenne. 1um est: in dubiis melior est conditio possidentis id est si quis possidet aliquod bonum et dubitat utrum sit suum an alterius, talis non tenetur ad restitutionem, non obstante quod tutius esset stante dubio illud restituere quam sibi tenere, quoniam melior est conditio possidentis. alterum axioma est: in dubiis melior est conditio superioris, et

sdm hoc axioma qndo superior aliqd iubet etmsi inferior dubitet an hoc qd praecipit sit ipsi licitu, dummodo remaneat pure dubius tn tenet obedire et tn fieri pt, qd superior n iubeat id qd e tutius, sed potius qd e minus tutu, n' go sr in dubiis tenemr eligere partem tutiore.

R: qd n' obstante gemino illo axiomate in dubio melior e' cd[illegible] possidentis, et iterum qdio superioris tn subsistit, qd diximus, qia in dubio tutior pars e' eligenda: assertio am loqr l. de dubio pure sdm se sumpto l. de dubio vi certis circumstiis ita, ut si nullae circumstae aliae occurrant, illud prae altero eligendu sit qd oino nullu aut saltm minus involvit pctm, si vero certae circumtae occurrant, n' ita illud agendu sit, qd sdm se tutius e, si qd positis talibus circumstiis tutius ee post seria collaone ee apprendit, accedente am possessione bonae fidei aut praecepto superioris qndo filis malitia n' apparet, tutius e n' restituere, item superioris vltem adimplere, qm qtra iustum ex possessione orientem sine caa agere, aut superioris vlti refragari sed et sic n' obstante gemino axio-

malê tn remanet, qd in dubiis tutior pars
sem sit eligenda. Sect: 4. Rglæ et casus qidā
pro maa de dubio feliciter enavanda.

Sect: IV.

Regulæ et casus qidam pro maa de dubio feliciter enavanda.

427. Dictul est sect. priori in gfus practicè dubia o-
perari malu ee et sem ac eo qd liceitem
actus sr practicu iudiciu firmari dre, nec tn
statim pro nro lubitu dubiu practicu deponi
poe: ut ipi sicut eadm sectioe promiseram
clarius pateat, qmdo huiusmi dubiu deponi pt
iam ostendam. Pro ceteris, aut maa. prin
ē, ut qis dubitans eiusmi sagaciter et
diligenter veritatem inqirat, sivè autores evol-
vendo sivè peritos viros, mxmè gfessores qi prete-
rea, ut prudens et timoratus eligat gsulendi,
gsulendo, aliogi n' faciend qd e in se impu-
tabi temeritas, error aut saltm peccandi pe-
riculu, sagacitas am et diligentia huiusmi n'